

תלמוד ישראלי

הדף היומי לילדים

סדר נזיקין | מסכת שבועות י"ט-כ"ה | פרשת ויגש | כ"ט בכסלו- ה' בטבת (17-23 לדצמבר)

דף י"ט: השבועה ההפוכה

הפרק השלישי במסכת מכוּנה פרק "שבועות שתיים". מכאן ואילך עוסקת המסכת בדיני שבועות שונים, ובמאמר זה נלמד מקרה מענין שמביא התלמוד:

ראובן ושמעון התנכחו והתנכחו בקרץ ובהתלהבות עד שראובן צעק לפתע: "שבועה שאוכל לך". כל מי ששמע את דבריו היה בטוח שפגנת הדברים היא שראובן נשבע שהוא יאכל מהאוכל של שמעון, אך להפתעתם הרבה התברר, שפגנת הדברים היא להפך, ועכשיו אסור לראובן לאכול מהאוכל של שמעון!

כיצד יתכן? על פי התלמוד, אם שמעון ביקש והפציר בראובן שיאכל מהאוכל שלו וראובן סרב בכל תוקף, ומתוך סרובו נשבע: "שבועה שאוכל לך", אנו מפרשים שפגנתו היא להישבע שאסור לו באיסור שבועה לאכול מהאוכל של שמעון, כי אין זה הגיוני שאחרי שהוא סרב לאכול משמעון הוא ישבע שהוא כן יאכל מהאוכל שלו.

דף כ': מצות עשה שהזמן גרמא

כשבת אנו עושים קידוש, מפני שיש מצוה מן התורה לקדש את השבת, שנאמר בספר שמות: "זכור את יום השבת לקדשו".

במצות הקידוש חבים כולם - גברים ונשים.

נשים פטורות מ"מצות עשה שהזמן גרמא". כלומר: יש מצוות שצריך לקיים תמיד, למשל מצות צדקה, ויש מצוות שאי אפשר לקיים אותן תמיד. מצות קריאת שמע של שחרית, למשל, אפשר לקיים רק בתחילת היום, ומצות קריאת שמע של ערבית אפשר לקיים רק בלילה. לכן נשים פטורות ממצות קריאת שמע.

מדוע, אם כן, נשים חייבות במצות קידוש? הרי זו מצות עשה שהזמן גרמא! התלמוד בדרך זה מסביר שלומדים זאת מכך **שהקב"ה אמר בבת אחת את הציווי "זכור את יום השבת לקדשו" ואת הציווי לשמור את השבת ולא לעשות בה מלאכה. מכך למדים שמי שחייב בשמירת השבת חייב גם בזכירתה על ידי קידוש.** מאחר שנשים חייבות בכל איסורי התורה, גם אלו שהזמן גרמא, הרי הן חייבות גם בקידוש.

מן התלמוד

סדר נזיקין,
מסכת שבועות, דף כ"א

"אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי, אמר קרא: "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא, כי לא ינקה...". בית דין של מעלה אין מנקין אותו, אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו"

כדקאמרת - כמו שאמרת
לקי - לוקה
קרא - תורה
משום - בשם

הסבר: למרות שבדרך כלל לא לוקים על לאו שאין בו מעשה, לומדים חז"ל שמי שנשבע לשווא לוקה, למרות שרק דיבר ולא עשה מעשה בגופו. על ידי שבית דין מלקה אותו הוא ניצל מעונש בית דין של מעלה.

★ | מן ההיסטוריה

בית הדין הרבני הגדול

בית הדין הגדול הוקם בתקופת המנדט הבריטי יחד עם הרבנות הראשית. תפקידו הוא לשמש כערכת הערעור של בתי הדין הרבניים בישראל. בבית הדין ישב תמיד לפחות אחד משני הרבנים הראשיים, ורבנים נוספים מחברי מועצת הרבנות הראשית. בשנת תשט"ו (1955) נחקק חוק בתי הדין הרבניים, ובו נקבע שבבית הדין הרבני הגדול ישבו דיינים המתמנים על ידי הוועדה לבחירת דיינים, וכן הרבנים הראשיים. **משנת תשי"ח (1958) שכן בית הדין בבניין "היכל שלמה", ברחוב המלך ג'ורג'.** לאחר מלחמת ששת הימים עבר בית הדין הגדול לעיר העתיקה.

טקס השבעת דיינים לבית הדין הרבני הגדול 2016 (מארגן ניימן - Mark Neyman לשכת העיתונות הממשלתית)

דף כ"א: שבועת שוא

מהי שבועת שוא? למשל, אדם נשבע שהוא אכל מאכל מסוים, אך הוא משקר והוא לא אכל, **זוהי שבועת שוא.**

האיסור להישבע לשוא נאמר בפסוק בספר שמות - "לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא", והנשבע שבועת שוא אומר לחינם את שם ה'.

בחו"ל ובספרי הפוסקים ישנן דוגמאות נוספות לשבועת שוא:

אדם שנשבע שלא יישן שלשה ימים, הרי זו שבועת שוא, מפני שקבר עכשיו ברור שלעולם הוא לא יהיה מסוגל לקיים את דבריו, כי אין אדם שיכול להישאר ער שלושה ימים רצופים.

אדם שנשבע שלא יקיים מצוה, הרי זו שבועת שוא, כי כל היהודים כבר מושבעים מהר סיני לקיים את התורה.

דף כ"ב: אכילה ושתיה

רבי חי'א בר אבין אומר בשם שמואל שאדם שנשבע **שלא יאכל**, ואחר כך הוא **שתה** - עבר על איסור.

מדוע? הרי הוא לא אכל, אלא רק שתה?

על פי התלמוד, ישנם שני הסברים לדבר:

א. דרך בני אדם לומר "אכילה" גם על שתיה, שהרי אדם אומר לחכרו: "הכה נלך לאכול במקום מסוים", אינו מתכוון שרק יאכלו שם, אלא גם ישתו.

ב. התורה בספר דברים אומרת לאכול מעשר שני בירושלים: **"ואכלת** לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך...". תירוש הוא יין, והפסוק אומר **"ואכלת... תירושך"**. הרי לנו שלשון אכילה כולל גם שתיה.

דף כ"ג: נשבע שלא יאכל חזיר

מה דינו של אדם שעמד ואמר: "אני נשבע שלא אוכל חזיר", ולאחר זמן הוא לא התגבר על יצרו ואכל חזיר?

לכאורה, האיש הזה עבר שתי עברות: **א.** הוא אכל חזיר והתורה אוסרת על אכילת חזיר. **ב.** הוא נשבע שלא יאכל חזיר והוא עבר על שבועתו.

אולם האמת היא שהוא לא עבר על שבועתו, מפני ששבועתו לא חלה כלל, זאת מפני שכולנו כבר מושבעים מהר סיני לקיים את מצוות התורה, ואין כל תוקף לשבועה כזו, הן כבר נשבע בהר סיני שלא יאכל חזיר ולפיכך אין תוקף לשבועתו השגויה.

על המפה

"היכל שלמה"

בניין "היכל שלמה" נמצא ברחוב המלך ג'ורג' בירושלים, בצמוד לבניין בית הכנסת הגדול. "היכל שלמה" שימש בעבר ללשכות הרבנים הראשיים לישראל ומשכנם של בית הדין הרבני הגדול ומועצת הרבנות הראשית. ראשיתו היתה בקריאתם של הרבנים הראשיים, הרב קוק והרב יעקב מאיר, להקים בירושלים בית כנסת גדול ומרכזי; **אולם רק בלי"ג בעומר תשי"ח (1958) נחנך לבסוף בית הכנסת.** הבניין נקרא על שם שלמה וולפסון, אביו של סר אייזיק וולפסון, שתרם את הכסף לבניית "היכל שלמה". בבניין נמצאים גם המוזיאון לאמנות יהודית ע"ש וולפסון, בית הכנסת "רננים" ואודיטוריום.

היכל שלמה (אריאל הורוביץ - אני יצרת)

תעודת זהות - תלמוד ישראלי

תלמוד ישראלי- הדף היומי לילדים, מחבר ומנגיש את לימוד התלמוד, מגביר אהבת תורה ומעצים את התא המשפחתי והקהילתי.

הפרוייקט כולל- שבעה כרכים המקיפים את כל דפי התלמוד עפ"י סדר הדף היומי, עלונים שבועיים המופצים בעשרות אלפי עותקים, דף פייסבוק 60 סרטונים ב- בשיתוף ערוץ מאיר עם כוכבי הילדים אסי וטוביה.

לפתיחת מוקד לימוד קהילה או בית ספר
לפרטים: **ענבל הלל רכזת פרויקטים**
03-9250274 | inbalh@medison.co.il | טל.

תלמוד ישראלי

הדף היומי לילדים

דף כ"ד: "אין איסור חל על איסור"

ישנו כלל תלמודי האומר: "אין איסור חל על איסור". הרמב"ם כותב עליו כי הוא ה"כלל הגדול בכל האיסורים שבתורה". כלומר: אם חפץ היה אסור ונוצרה סיבה שיחול עליו איסור נוסף, האיסור הנוסף לא חל.

למשל: בהמה טמאה אסור לאכול.

כאשר בהמה הטמאה מתה, היא נהיית נבילה. גם נבילה אסור לאכול. אבל מי שיאכל נבילה של בהמה טמאה לא יעבור על איסור נבילה, מפני שהאיסור החדש - איסור אכילת נבילה, אינו חל על האיסור הישן - איסור אכילת בהמה טמאה.

דף כ"ה: מה ההבדל בין שבועה ובין נדר?

מה בדיק ההבדל בין שבועה לבין נדר?

ובכן, ההבדל הידוע הוא ששבועה חמורה יותר מנדר, מפני שגנשבעים בשמו של הקב"ה: אני נשבע בקב"ה שאעשה כך וכך (אמן, גם מי שגנשבע בלא להזכיר את שם הקב"ה - שבועתו חלה).

ההבדל היסודי בין נדר לבין שבועה הוא בצורת האיסור.

נדר יוצר "איסור חפצא" ושבועה יוצרת "איסור גברא".

מה פרוש הדבר?

איסור אכילת חזיר הוא "איסור חפצא" - האיסור נעוץ בחפץ עצמו, בחזיר. לעומת זאת, ביום הכיפורים אסור לאכול, אך אין האיסור נעוץ במאכל אלא באדם, ליהודי אסור לאכול ביום הכיפורים.

זהו בדיק ההבדל בין נדר לשבועה. הנודר שלא יאכל לחם יצר איסור על הלחם, עכשיו בשבילו הלחם הוא מאכל שאסור באכילה. אבל הנשבע שלא יאכל לחם, בשבילו זה כאילו יום כיפור, יש עליו איסור לאכול לחם.

מתולדותיו

הרב משולם ראטה

(תרל"ה-תשכ"ב, 1875-1962)

הרב משולם ראטה זצ"ל היה מגדולי הרבנים בדור הקמת המדינה, חבר מועצת הרבנות הראשית ומחבר שו"ת "קול מבשר". הרב ראטה נולד בגליציה למשפחת חסידי טשורטקוב, וכבר בגיל 13 נודע בתור "העילוי מהורדנקה". כיהן כרב במספר קהילות באירופה, ולאחר הכיבוש הנאצי הצליח להימלט ועלה לארץ ישראל, שם התמנה לדיין בבית הדין הגדול ולחבר מועצת הרבנות הראשית. הרב ראטה היה מזוהה עם הציונות הדתית, ובאחת מתשובותיו המפורסמות פסק לומר הלל ביום העצמאות. עם זאת זכה גם להערכת הציבור החרדי בשל גדולתו בתורה. ספריו: שו"ת "קול מבשר", "מבשר עזרא" על פירוש האבן-עזרא לתורה, "רגלי מבשר" על משנה תורה להרמב"ם, ו"מבשר ירושלים" על התלמוד הירושלמי.

הרב משולם ראטה (ארכיון משרט)

70 שנה למדינת ישראל

1968/תשכ"ח טביעת ה"דקר"

"דקר" היה שמה של צוללת בחיל הים הישראלי, שטבעה בדרכה מבריטניה לישראל בינואר 1968 (תשכ"ח) וכל 69 אנשי צוותה נהרגו. ישראל רכשה את הצוללת מהצי הבריטי, שיפצה אותה ואיישה אותה בצוות ישראלי. הקשר איתה ניתן במהלך דרכה לישראל, ולמרות חיפושים נרחבים שנערכו אחריה על ידי אוניות, צוללות וכלי טיס, לא נמצאה הצוללת והוכרזה כאבודה. סיבת אובדנה לא נודעה, והטרגדיה עשתה רושם רב על הציבור בישראל. רק בשנת 1999 (תשנ"ט), למעלה מ-31 שנים לאחר היעלמותה, נמצאו שרידיה של "דקר" בקרקעית הים בעומק של 3 קילומטרים, על נתיב השיט המתוכנן לחיפה, במרחק של 485 קילומטרים מיעדה. הגורם לטביעה היה ככל הנראה תקלה טכנית.

הצילום האחרון של הדקר, התקבל ממטוס סיוור אמריקאי, בקטע המערבי של הים התיכון (Wikipedia)

תשכ"ח/1968

שאלת השבוע

התשובות לשאלות נמצאות בעלון זה

- א. מהי שבועת שוֹא?
- ב. מה ההבדל בין שבועה ובין נדר?
- ג. מה פירוש הכלל: "אין איסור חל על איסור"?

את התשובות יש לשלוח במייל:
talmudisraeli@medison.co.il

בין הפותרים נכונה תיערך הגרלה שבועית* והזוכה בה יזכה בטאבלט איכותי או בסט ספרים של התלמוד הישראלי (לפי בחירתכם). הודעות ישלחו לזוכים במייל ושמותיהם יפורסמו בדף הפייסבוק של התלמוד הישראלי.
*בפיקוח רואה חשבון

נכון/לא נכון

סמן ליד כל משפט אם הוא נכון או לא נכון:

1. נדר יוצר איסור גברא ושבועה יוצרת איסור חפצא

נכון לא נכון

2. נשים חייבות במצוות קידוש בשבת

נכון לא נכון

3. אדם מסוגל להישאר ער שלושה ימים רצופים

נכון לא נכון

4. אדם שנשבע לא לאכול חזיר, שבועתו לא חלה

נכון לא נכון

5. "היכל שלמה" נקרא על שם שלמה המלך

נכון לא נכון

דבר תורה לשולחן שבת

רק כאשר שומע יוסף מאחיו יהודה את המשפט: "כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים" הוא מחליט לגלות לאחיו מיהו באמת: "ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו".

מה פירוש דבריו של יהודה: "כי עבדך ערב את הנער"?

מסביר הרבי מלובביץ', שמכאן לומדים בפעם הראשונה את הרעיון של "כל ישראל ערבים זה לזה".

ישנם מספר הסברים אפשריים למילה "ערב", וכולם נכונים לדבריו של יהודה ליוסף, בדבר הערבות שלקח על עצמו.

ערב - פירושו גם מלשון לקחת אחריות וערבות, גם להיות מעורב, גם מלשון מתוק - ערב לחיך, וגם מלשון - תערובת, מעורבות, ושותפות.

